

MEI 2016

AANDACHT VOOR HET JONGE KIND

Een visie op werken aan optimale ontwikkeling van jonge kinderen

ANNEKE DEN HARTOG-LIESBETH TIMMERIJE

BUREAU ONDERWIJSZORG DE LIEMERS

Mercurion 36, 6903PZ Zevenaar

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Probleem en context	4
2. Het memorandum	6
3. Het proces	7
Bibliografie	9
Bijlagen	10
1. <i>Motie Rog</i>	<i>10</i>
2. <i>Tijdlijn</i>	<i>11</i>
3. <i>Behoeftepeiling</i>	<i>12</i>
4. <i>Praatpapier</i>	<i>13</i>

Inleiding

Deze beleidsnotitie is tot stand gekomen naar aanleiding van publicaties, signalen vanaf de werkvloer en eigen observaties waarbij wordt waargenomen dat de kleuter steeds meer als een schoolkind wordt gezien.

Op 3 november 2015 heeft een aantal medewerkers van Bureau Onderwijszorg (BOZ) het Jaarcongres Leve het Jonge Kind bezocht. Hier worden dezelfde signalen afgegeven. In deze notitie wordt een eerste aanzet gegeven voor een veranderde focus op Het Jonge Kind en wat dit betekent voor Samenwerkingsverband de Liemers.

Zevenaar, mei 2016

1. Probleem en context

De kritiek groeit!

'In de onderbouw van de basisschool en in de voor- en vroegschoolse educatie (VVE) dreigen de belangrijke pijlers waar het kleuteronderwijs voorheen op steunde geheel te worden verdrongen door programmatisch werk. We lijken af te stevenen op gestandaardiseerd en teacherproof-onderwijs met dermate gemakkelijk te hanteren programma's, dat de deskundigheid van de groepsleidster of -leider er nauwelijks meer toe doet.' Zo analyseert Wilna Meijer, algemeen pedagoog aan de universiteiten van Groningen en Gent, de huidige stand van zaken in de onderbouw.

Op 9 april 2013 is door de Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK) een petitie *Kleuters in de knel!* in de vorm van een *Zwartboek* (Werkgroep en Steungroep Kleuteronderwijs, 2013) aangeboden aan de vaste Kamercommissie van Onderwijs.

Volgens de werkgroep moet "het roer radicaal om". Onderwijsmethoden, lesprogramma's en toetsen zijn te veel gericht op cognitieve prestaties. Een kleuter is geen schoolkind, maar wordt wel als zodanig getoetst en behandeld.

De Algemene Onderwijsbond (AOB) heeft een memorandum opgesteld in samenwerking met het Christelijk Nationaal Vakverbond Onderwijs (CNVO), de Algemene Vereniging Schoolleiders (AVS), de Vereniging Jonge Kind (VJK) en de WSK. In dit memorandum wordt in zeven punten aangegeven waaraan het onderwijs aan jonge kinderen moet voldoen.

Op 16 februari 2015 is dit memorandum aan de Tweede Kamer aangeboden.

Op 21 februari 2016 besteedde de NCRV in een uitzending van *De Monitor* (NCRV, 2016) aandacht aan de hoge prestatiedruk bij kleuters. Voorzitter Liesbeth Verheggen van de AOB vertelt in het programma over de signalen die bij de bond terecht komen. Kleuterjuffen zijn bezorgd vanwege te hoge prestatiedruk bij kleuters. Het zou tot stress en gedragsstoornissen bij de kinderen kunnen leiden. Het accent ligt te veel op presteren. De werkdruk onder de leerkrachten is alarmerend hoog, blijkt uit onderzoek van *De Monitor*.

21 maart 2016: De motie¹ Rog (bijlage 1) over onderwijs waarin de kleuter geen schoolkind meer hoeft te zijn, maar weer kleuter mag zijn, is aangenomen.

Kortom, de alarmbel wordt geluid om alle betrokkenen in het onderwijsveld te bewegen tot een vernieuwde visie op onderwijs aan jonge kinderen.

Deze visie zou dan moeten resulteren in onderwijs dat beter aansluit bij de ontwikkeling van kleuters.

¹ Een motie is een uitspraak van één of meer Tweede Kamerleden om aan te geven dat een onderwerp belangrijk is of met een oproep aan de regering om actie te ondernemen

De missie van ons samenwerkingsverband is om een optimale ontwikkeling van ieder kind te realiseren:

Elk kind komt tot zijn recht in de Liemers!

(Samenwerkingsverband De Liemers po, 2015-2019)

2. Het memorandum

Deze visie, op wat nodig is in het werken met jonge kinderen, wordt goed weergegeven in het memorandum. (kind, sd)

Memorandum voor het jonge kind

Na invoering van de basisschool is de specifieke pedagogiek en methodiek voor de peuter, de kleuter en het jonge schoolkind (hierna: het jonge kind) ernstig in de knel gekomen. Niet hun ontwikkeling, maar het rendement van het lees-, schrijf- en rekenonderwijs staat voorop.

Wij dagen u uit om u af te vragen wat het onderwijs aan jonge kinderen nodig heeft. Wij hebben dit ook gedaan. Ons standpunt treft u hieronder in 7 punten aan.

AOb, AVS, CNV Onderwijs, Vereniging Jonge Kind en de Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs.

1. Het onderwijs aan het jonge kind vraagt om professionele ruimte

De leerkracht is in staat een breed en uitdagend aanbod op onder andere sociaal, emotioneel, muzikaal, reken-, bewegings-, taal- en spelgebied te geven en krijgt daarvoor de ruimte. In dit onderwijs kan het jonge kind zich naar zijn karakteristieken en in eigen tempo ontwikkelen.

2. Het bewaken van de ruimte

Het team borgt de kwaliteit van het onderwijs en is eigenaar van de organisatie ervan. De leerkrachten hebben daarbinnen zeggenschap over het ontwerp en de uitvoering van het onderwijs en het kwaliteitsbeleid. De rol van de schoolleiding is daarin cruciaal. Deze zorgt er voor dat de kwaliteitseisen van de overheid en het team als vormgever bij elkaar komen en zorgt voor de juiste voorwaarden voor het geven van goed onderwijs. Dit onder verantwoordelijkheid en geruggesteund door het schoolbestuur.

3. Goede opleiding voor kleuterleerkracht

Goed opgeleide leerkrachten hebben inzicht in de psychologische ontwikkeling van het jonge kind en in de samenhang van alle ontwikkelingsgebieden. Zij weten hoe ze didactisch en methodisch kunnen handelen en op welke momenten zij de onderwijskansen kunnen pakken. Een verbetering van de pedagogiek van het jonge kind en meer tijd voor het jonge kind binnen de opleiding zijn noodzakelijk. Bovendien vraagt dit om een continue ontwikkeling van de beroepsvaardigheid.

4. Het onderwijsaanbod

Het onderwijsaanbod geeft het jonge kind de ruimte zelf te ontdekken en houdt rekening met alle ontwikkelingsgebieden. De leeropbrengst wordt hiermee optimaal.

5. Ruimte voor vrij spel

Jonge kinderen leren optimaal in hun vrije spel. Een rijke context met een breed aanbod op het niveau van het jonge kind en fysieke ruimte zijn belangrijk. Daarvoor is een keur aan concreet materiaal nodig, dat uitnodigt tot spel zonder gestuurde interventie vanuit methodes.

6. Waarnemen en toetsen

Een adequaat kleutervolgsysteem, gestoeld op observatie en registratie, geeft de leerkracht voldoende steun de ontwikkelingen van het jonge kind in kaart te brengen en – indien nodig – handelend op te treden. De huidige toetsen voldoen hier niet aan.

7. Positie van overheid en inspectie

Onderwijs aan het jonge kind legt de basis voor het verdere leren. Het is daarom van groot belang dat de overheid de goede voorwaarden creëert en ruimte geeft voor goed onderwijs. Als de overheid het onderwijs aan jonge kinderen volgens bovenstaande gedachten inricht, is er veel winst te behalen. De taakopdracht van de overheid aan de inspectie moet daarop worden aangepast.

Vanuit de visie en het memorandum wordt tot onderstaande uitwerking gekomen:

3. Het proces

De piramide van Daniël Kim vormt de basis om het proces inhoud en vorm te geven.

Niveau 1: de centrale waarden en de identiteit staan helder geformuleerd in het ondersteuningsplan;

- *We hebben vertrouwen in kinderen en in elkaar.*
- *We stellen hoge doelen en hebben hoge verwachtingen van kinderen en van elkaar.*
- *We zijn gericht op kwaliteit en resultaat.*
- *We hebben oog voor verschillen. Elk mens is uniek.*
- *We hechten aan betrokkenheid bij kinderen, leerkrachten en ouders*
- *We zijn gericht op leren en leren van elkaar. We hebben een onderzoekende houding en reflecteren op ons handelen.*
- *We streven naar thuisnabij onderwijs (Samenwerkingsverband De Liemers po, 2015-2019, p. 5).*

Niveau 2: ook de missie staat in het ondersteuningsplan;

Binnen het samenwerkingsverband de Liemers werken leerkrachten, intern begeleiders, directeuren, ouders, bestuurders en vele anderen samen aan de centrale opdracht, om een optimale ontwikkeling van ieder kind te realiseren:

Elk kind komt tot zijn recht in de Liemers.

Niveau 3: de visie zoals deze geformuleerd staat in het ondersteuningsplan nog eens met een positief kritische blik onder de loep nemen en bekijken of deze met betrekking tot het onderwerp de lading volledig dekt;

We scheppen voorwaarden op het niveau van het samenwerkingsverband voor een optimale afstemming zodat de missie gehaald kan worden.

De ontwikkeling van kinderen staat centraal. Om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van kinderen is het noodzakelijk dat er gedifferentieerd en flexibel gewerkt wordt. Dit betekent denken, praten en handelen in mogelijkheden en kansen, in plaats van uitgaan van kind beperkingen en/of ontwikkelings- en leerachterstanden.

Het denken in termen van onderwijsbehoeften dient in juiste relatie te staan tot objectieve resultaatmeting. We hebben hoge verwachtingen van kinderen. We vertrouwen erop dat kinderen deze verwachtingen waar maken.

De groepsleerkracht en de ouders spelen een centrale rol in de zorg voor leerlingen. Zij zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het kind. Het veilig, respectvol en betrouwbaar opvoeden van de kinderen, zowel op school als thuis, is hierbij een rode draad. Een respectvolle samenwerking is een belangrijke uitdaging in ons passend onderwijs. De groepsleerkracht speelt een centrale rol in de zorg voor de leerlingen binnen de school. Hij/zij is verantwoordelijk voor de kinderen binnen de groep. De leerkracht wordt uitgedaagd om aan verschillen tegemoet te komen. Niet door ze op te heffen of te verkleinen, maar door alle leerlingen onderwijs te geven dat wat betreft vorm, inhoud en planning het best bij hun mogelijkheden aansluit (Samenwerkingsverband De Liemers po, 2015-2019, p. 5).

Niveau 4: de strategie;

De beleidsnotitie onder de aandacht brengen bij de verschillende besturen, directie-overleggen en IB-netwerken.

Samenwerking met de voorschoolse instanties; dat kan binnen de Integrale Kind Centra (IKC), Brede Scholen, de LEA's en bilateraal overleg tussen voor- en voerschoolse voorzieningen.

Samenstellen van een klankbordgroep.

Regelmatige terugkoppeling naar het team van BOZ.

Niveau 5: de tactiek;

voorsnog worden onderstaande zaken opgepakt. Deze kunnen uitgebreid en/ of gewijzigd worden in geval van voortschrijdend inzicht in samenspraak met betrokkenen.

Een gezamenlijke visie ontwikkelen over het aanbod aan jonge kinderen.

Bewustwording van de actualiteit van het onderwerp.

De doorgaande lijn in de ontwikkeling tegen het licht van de overgangsmomenten; van voorschoolse naar voerschoolse voorziening en van groep 2 naar groep 3.

Vanuit voorgaande stappen wordt op het laatste niveau de invulling van de activiteiten bepaald.

Bibliografie

kind, v. v. (sd). *www.verenigingjonge kind.nl*. Opgeroepen op 4 4, 2016, van <http://www.verenigingjongekind.nl/media/MEMORANDUM.pdf>

NCRV. (2016). Prestatiedruk bij kleuters schiet door. Nederland. Opgeroepen op 4 4, 2016, van <http://demonitor.ncrv.nl/onderwijs/algemene-onderwijsbond-prestatiedruk-bij-kleuters-schiet-door>

Samenwerkingsverband De Liemers po. (2015-2019). *Ondersteuningsplan*. Zevenaar. Opgeroepen op 4 4, 2016, van <http://www.swvdeliemers-po.nl/>

Werkgroep en Steungroep Kleuteronderwijs. (2013). *Kleuters in de knel!* Opgehaald van http://www.ouders.nl/sites/default/files/pdf/Zwartboek_Kleuters_in_de_knel.pdf

1. Motie Rog

Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2015–2016

31 293

Primair Onderwijs

31 289

Voortgezet Onderwijs

Nr. 292

MOTIE VAN HET LID ROG C.S.

Voorgesteld 9 maart 2016

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat kleuters in ons onderwijssysteem in toenemende mate worden benaderd als schoolkind in plaats van kleuter;

overwegende dat overheden, schoolbesturen en methodeontwikkelaars regelmatig stimuleren om kleuters al formeel te laten leren, terwijl kleuterleerkrachten, ontwikkelingspsychologen en andere deskundigen waarschuwen voor nadelige effecten en pleiten voor voorwaarden-scheppend onderwijs;

verzoekt de regering om bij de vervolgstappen met betrekking tot de curriculumontwikkeling die verband houden met kleuters, specifieke aandacht te geven aan hun ontwikkelingsfase, bijvoorbeeld door de Werk-/Steungroep Kleuteronderwijs (WSK) daarbij te betrekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Rog
Bisschop
Bruins

2. Tijdlijn

Schooljaar 2015-2016		
Overlegmomenten Anneke, Liesbeth en Riny	13 oktober 2015 1 december 2015 4 januari 2016 25 januari 2016 15 februari 12 april 2016	Beleidsnotitie/plan van aanpak: Aandacht voor het jonge kind
Werkoverleg BOZ	19 januari 2016	Aanzet beleidsnotitie bespreken
IB-netwerk Thema: Het jonge kind	18 mei 2016	- bespreken beleidsnotitie - inventariseren van aanvullende opmerkingen, wensen e.d.
Werkoverleg BOZ	7 juni 2016	- bespreken beleidsnotitie - inventariseren van aanvullende opmerkingen

Schooljaar 2016-2017		
CAG	12 september 2016	Presenteren beleidsnotitie
Besturen		Presenteren beleidsnotitie
Klankbordgroepbijeenkomst	22 september	
Werkoverleg BOZ		Terugkoppeling

3. Behoeftepeiling

Deskundigheidsbevordering (gerelateerd aan de punten van het memorandum)

3. Goede opleiding voor kleuterleerkracht

Goed opgeleide leerkrachten hebben inzicht in de psychologische ontwikkeling van het jonge kind en in de samenhang van alle ontwikkelingsgebieden. Zij weten hoe ze didactisch en methodisch kunnen handelen en op welke momenten zij de onderwijskansen kunnen pakken. Een verbetering van de pedagogiek van het jonge kind en meer tijd voor het jonge kind binnen de opleiding zijn noodzakelijk. Bovendien vraagt dit om een continue ontwikkeling van de beroepsvaardigheid.

4. Het onderwijsaanbod

Het onderwijsaanbod geeft het jonge kind de ruimte zelf te ontdekken en houdt rekening met alle ontwikkelingsgebieden. De leeropbrengst wordt hiermee optimaal.

5. Ruimte voor vrij spel

Jonge kinderen leren optimaal in hun vrije spel. Een rijke context met een breed aanbod op het niveau van het jonge kind en fysieke ruimte zijn belangrijk. Daarvoor is een keur aan concreet materiaal nodig, dat uitnodigt tot spel zonder gestuurde interventies vanuit methodes.

4. Praatpapier

Rol schoolleiding /Rol IB (gerelateerd aan de punten van het memorandum)

1. Het onderwijs aan het jonge kind vraagt om professionele ruimte

De leerkracht is in staat een breed en uitdagend aanbod op onder ander sociaal, emotioneel, muzikaal, reken-, bewegings-, taal- en spelgebied te geven en krijgt daarvoor de ruimte. In dit onderwijs kan het jonge kind zich naar zijn karakteristieken en in zijn eigen tempo ontwikkelen.

2. Het bewaken van de ruimte

Het team waarborgt de kwaliteit van het onderwijs en is eigenaar van de organisatie ervan. De leerkrachten hebben daarbinnen zeggenschap over het ontwerp en de uitvoering van het onderwijs en het kwaliteitsbeleid. De rol van de schoolleiding is daarin cruciaal. Deze zorgt er voor dat de kwaliteitseisen van de overheid en het team als vormgever bij elkaar komen en zorgt voor de juiste voorwaarden voor het geven van goed onderwijs. Dit onder verantwoordelijkheid en geruggesteund door het schoolbestuur.

6. Waarnemen en toetsen

Een adequaat kleutervolgsysteem, gestoeld op observatie en registratie, geeft de leerkracht voldoende steun de ontwikkelingen van het jonge kind in kaart te brengen en - indien nodig - handelend op te treden. De huidige toetsen voldoen hier niet aan.